

Ненад ВУКОВИЋ*

*Поштовани чланови Црногорске академије наука и умјетности,
поштовани учесници Међународној научној скупи „Данило Киш —
осамдесет година од рођења (1935–2015)”,
поштовани слушаоци,*

Припала ми је част да будем предсједник Организационог одбора и да данас отворим овај скуп, скуп посвећен сјенима Данила Киша, посвећен његову дјелу. Осамдесет је година од његова рођења у Суботици (22. 02. 1935) од оца Едуарда Киша (мађарског Јеврејина) и Црногорке Милице Драгићевић. (Отац је промијенио презиме Кохн у Киш — узео је популарно мађарско презиме Киш; да ли из предосјећаја нарастајућег трагичног усуда европских Јевреја?) Рођен је у граду за који сам каже: „У том су се граду, дакле, збиле две круцијалне чињенице мога живота што их је удесио Бог или Случај: ту су се сусрели мој отац Едуард Киш, инспектор државних железница и писац *Јуџословенској рега вожње железничкој, аутобуској, бродској и авионској саобраћаја*, и моја мајка Милица Драгићевић, црногорска лепотица, први пут далеко од свог родног Цетиња, у посети код своје сестре. Сусрет редак, можда јединствен у оно време.”

Данас се навршава 26 година од његове смрти. Добро је Киш знао да је човјек физички пролазан, а да је најбитније његово дјело, дјело остаје и живјеће зависно од његових вриједности; али бар нама који смо га знали неминовно је подсјећање на његов живот, његово духовно наслеђе и тешко бреме дјетињства, бреме које осјећамо и које је присутно док читамо његово дјело.

Сигурно да је лакше онима који имају пред собом само његово књижевно дјело. У бремену наслеђа „од мајке је наследио (како сам каже) склоност ка приповедачкој мешавини факата и легенде, а од свог оца

* Академик Ненад Вуковић, ЦАНУ

патетику и иронију”. Из бременитог дјетињства понио је Данило Киш стварност зла; то је оно зло које је раних тридесетих година предвидио Пер Лагерквист у роману *Целайи*. До 1942. с родитељима је живио у Новом Саду, а од тада „до своје 13. године”, како сам каже, „живио сам у Мађарској, у очевом родном крају, гдје смо побегли 1942. после новосадског покоља. Радио сам као слуга код богатих сељака, а у школи сам слушао катехизис и католичку библијску егзегезу. *Узнемирујућа разлицијоси*, оно што Фројд назива *Heimilchkreit* биће мојим основним књижевним и метафизичким потицајем, у својој деветој години написао сам прве песме, на мађарском; једна је говорила о глади, друга је била љубавна песма *par excellens*.”

Да ли бисмо могли поћи од питања, када је ријеч о формирању писца Киша: шта је са „подмуклим дејством биографије” (Кишове ријечи): „С једне стране, епска традиција српских јуначких песама, коју ми је пренела моја мајка заједно са опором балканском реалношћу, с друге стране средњовековна европска литература, и декадентна и барокна мађарска поезија”.

Отац му је, и сви њихови рођаци, 1944. године одведен у Аушвиц (Auschwitz, пољски град Oświęcim), одакле се скоро нико није вратио. Посредством Црвеног крста 1947. године репатрирани су на Цетиње, како сам каже, „где је живео мој ујак, познати историчар, биограф и коментатор Његоша” (Ристо Драгићевић). На Цетињу је у гимназији продужио да пише пјесме и матурирао. А студије Упоредне књижевности завршио је на Београдском универзитету као први студент на новоотвореној катедри. Радио је као лектор српскохрватског језика и књижевности на универзитетима у Стразбуру, Бордоу и Лилу. Умро је у Паризу на данашњи дан 1989, а почива у Београду у Алеји заслужних грађана на Новом гробљу.

Остало је иза Данила Киша његово књижевно дјело, данас је пред нама, остало је како би се рекло у *Библији* на старословенском језику „да ведајут потомки об сием”, остале су и оне тешке оптужбе које су му доста времена одузеле.

Остала су дјела. Као ђак и студент објављивао је пјесме и приповијетке (од 1953) и даље од романа *Мансарда* 1962, до *Енциклопедије мртвих* (приповијетке) 1983; за живота је објавио 3 романа — *Псалам 44*, *Башџа*, *Ијейо*, *Пеишчаник*; 2 књиге приповиједака — *Гробница за Бориса Давидовича*, *Рани јаги*; драму: *Ноћ и мајла*, есеје: *Ното poeticus*, полемике, интервјуе.

Овај скуп окупио је научна имена која нијесу могла одољети ројењу утисака послије читања Кишових дјела и том дјелу посветила су огромно вријеме научних промишљања; аутори су студија и књига о Кишу, неки су написали двије књиге (Јован Делић: *Књижевни њоїледи Данила Киша*, затим *Кроз ѡрозу Данила Киша*).

Био је дописни члан САНУ. За књижевно дјело Данило Киш је добио бројне награде највишег ранга (у Југославији): од Нинове награде преко награда „Иван Горан Ковачић”, „Скендер Куленовић”, Андрићеве награде, Седмојулске награде до Авнојеве награде; а од страних награда за књижевно дјело: француску, италијанску, њемачку, америчку...

Данило Киш је писац по оном Гетеовом узору (боље рећи упозорењу изговореном прије скоро два вијека): „Нема националне умјетности ни националне науке”.